

ГРОМАДСЬКЕ І КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ЧЕСЬКИХ ПОСЕЛЕНЦІВ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.

Від початку масової еміграції на Правобережну Україну чехи були офіційно визнані як представники окремої нації, що забезпечило їм на початках певну національну самостійність. У 1870 р. після прийняття поселенцями російського підданства на Волині були створені три чеські волості (Глинська, Дубенська та Луцька), а в 1872 р. – четверта – Купічевська. Російський уряд надав новим підданам право адміністративного та судового самоуправління [1, с. 79-81].

Чеські волостні управління, крім інших функцій, брали на себе організацію культурно-освітніх закладів по селах. Міністерство внутрішніх справ Росії дозволило адміністрації чеських волостей організувати свої школи. У 1870 р. за дозволом міністерства освіти було відкрито 4 школи для чеських дітей – у Глинську, Купічеві, Мирогощі та Бударажі [2, с. 39]. Ці школи мали два ступені. У першому (підготовчому) діти навчались чеської мови, а у другому – російської. Упродовж 70-х років ХІХ ст. було відкрито ще 17 шкіл, підпорядкованих чеським волостним управлінням.

Для чехів, які вже мали освіту і претендували на посаду шкільних учителів, були відкриті спеціальні курси при Острозькій вчительській семінарії [2, с. 46].

Звичайно, ті чехи, які проживали в незначній кількості в українських селах, не могли дозволити собі відкрити чеську школу, і тому їх діти ходили до загальної російської. Але це зовсім не означає, що вони не вивчали рідної мови, яка завжди була, є і буде основним чинником національної самосвідомості будь-якого народу. Чеська сім'я стала осередком не тільки вивчення мови, а й передачі основних національно-культурних надбань багатьох поколінь.

У 1870-х роках у Глинську, Семидубах, Мирогощі та деяких інших чеських поселеннях виникають своєрідні клуби [4, с. 474-479]. Це були, як правило, окремі приміщення у шинках, де можна було почитати газети, журнали, послухати оркестр, подивитись виставу.

Організовувалися в багатьох колоніях і самодіяльні театри. Найбільший з них був у Чеському Борятині Дубенського повіту. Найчастіше режисерами в таких театрах були вчителі, а артистами – сільська молодь і школярі. Серед п'єс, які ставилися на аматорських сценах, найпоширенішими були ті, що присвячені життю Я. Гуса, Я. Жижки, та побутові комедії [5, с. 13-15].

У 1898 р. повітовими властями розглядалася справа про прохання чехів с. Ульбарів Дубенського повіту І. Гіблера, В. Пітера та ін. щодо дозволу їм влаштувати в селі театральні видовища [6, с. 239-262].

У 1890-х роках, коли політика російського уряду у ставленні до чеських

колоністів різко змінилася, широко проводилася русифікаторська політика, були розформовані чеські волості, закривалися їхні національні школи, заборонялися театральні вистави. Лише після революційних подій 1905-1907 рр. чехи знову отримали право організовувати свої клуби та бібліотеки, влаштовувати театральні видовища. У цей час знову починають діяти чеські школи, але тепер уже в основному приватні, засновані окремими чеськими товариствами сіл. Громади наймали приміщення під школу і платили гроші чеському вчителю.

Незважаючи на те, що майже в кожному чеському селі були початкові школи і переважно всі мешканці знали грамоту, більшість колоністів не могли забезпечити своїм дітям отримання середньої та вищої освіти. Лише заможні поселенці мали кошти для оплати навчання дітей у нечисленних російських гімназіях.

Здобуття освіти в середніх і, особливо, у вищих навчальних закладах коштувало дуже дорого. Базових знань для вступу до гімназії чеські початкові школи не давали, тому багато коштів потребувала підготовка до вступних іспитів. Протягом 9 років навчання для учнів доводилося наймати у місті житло і платити за харчування. Ось чому, більшість чехів вважали, що вища освіта для роботи на землі зайва і є навіть шкідливою для молоді, бо учні «набирались» чужої культури, а іноді брали участь в антицарських виступах. А це все тяжіло додатковими переслідуваннями батьків і взагалі іноземних поселенців з боку царської влади. Тому чехи намагалися, щоб їхні діти набули лише професійних

навичок, які допомогли б їм у майбутньому прогнати свою сім'ю. Хоча поселенці займали таку позицію щодо середньої та вищої освіти, за переписом 1897 р. на Волині грамотою володіли тільки 17,2 % всього населення, а серед чехів цей показник сягав 59% [7, с. 180-182].

Тісним контактам чеських переселенців із місцевим українським населенням на Правобережжі перешкождала політика царського уряду: створення окремої церкви, окремих волостей, протиставлення методів господарювання тощо. У 1870-х роках це створювало навколо колоністів певну атмосферу ізоляції і недовіри до них українських мешканців Правобережжя і Волині в тому числі. Українські селяни вважали більш заможних чехів панамі. Тим більше, що чеська старшина зайняла позицію відмови від виконання різних повинностей – ремонту доріг, виділення підвод для перевезення державних вантажів. Усі ці роботи лягли на плечі українських селян додатковим тягарем.

Емігранти першого покоління засвоїли переважно українську розмовну мову, а їхні діти, в побуті (це стосується, звичайно, перш за все чесько-українських сіл) часто користувалися українською мовою, хоча офіційною мовою була російська, якою викладали в школах. Так, у селах Волинської губернії Уїздці, Ульбарів, Крошна, в містечках Дубно, Здолбунів чеські діти вільно говорили «малоросійською» мовою і погано російською.

Отже, в перші роки масової еміграції у Волинську губернію визнання офіційною владою чехів представниками окремої нації забезпечило їм на початках певну національну самостійність і обособлення. Після масового переходу колоністів у російське підданство урядовці, крім інших пільг,

дозволили створити власні чеські волості з правами адміністративного та судового самоуправління. Чеські волості управління активно сприяли збереженню національної самобутності, дбали про залучення одноплемінників до досягнень культури та освіти: організовували у чеських селах школи, клуби, бібліотеки, самодіяльні театри та оркестри.

Звичайно, що тим чеським родинам, які проживали в українських селах, було значно важче зберігати свою культурну автономію. Тому тут саме сім'я, як і у німецьких колоністів, стала осередком не тільки вивчення рідної мови, а й передачі основних культурних надбань багатьох поколінь етнічної батьківщини. Більш тісним контактам чеських переселенців із місцевим українським населенням у Волинській губернії перешкоджало те, що чехи сповідували хоч і дещо змінену, але католицьку віру. Крім того, політика царського уряду по створенню окремої чесько-гуситської церкви створювала навколо колоністів певну атмосферу ізоляції.

Література

1. Ковба Ж. М. Чеська еміграція на Україні. – К., 1997.
2. Крыжановский Е. М. Чехи на Волыни. – К., 1989.
3. Кваснецкий Е. М. Чешские школы на Волыни // Волинские епархиальные ведомости. – 1889. – № 34.
4. Крыжановский Е. М. Чешские учительские курсы в Остроге. Соч. Т. 1. – К., 1891.
5. Первая всеобщая перепись населения Российской империи. – Т. 8. – СПб., 1897.
6. История Чехословакии /под ред. Санчука Г. Е. и Третьякова Н. Б. – Т. 1. – М., 1956.
7. Крыжановский Е. М. Религиозные дела чехов. – К., 1890.
8. Поліщук Ю. Національні меншини Правобережної України у контексті етнічної політики Російської імперії (кінець XVIII – початок XX ст.) / Ю. Поліщук. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012.

УДК 378.4:004

.....

Генсерук Г. Р.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри інформатики і методики її навчання
ТНПУ ім.В. Гнатюка
genseruk@gmail.com

Генсерук Ю. В.

студентка спеціальності
«Середня освіта (Мова і література (англійська))»
ТНПУ ім.В. Гнатюка
julia.genseruk@gmail.com

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У сучасному суспільстві інформаційні технології активно використовуються в усіх сферах діяльності людини, зокрема і в освітній. З появою перших персональних комп'ютерів фахівці усіх предметних галузей